Miten ja milloin ennallistamisasetus tulee näkymään luonnossa?

Liisa Toopakka, vs. ympäristöpäällikkö, 4.11.

SUOMEN LUONNON-SUOJELULIITTO

Lyhyt kertaus ennallistamisasetukseen

- EU:ssa hyväksyttiin dramaattisten vaiheiden jälkeen ennallistamisasetus kesällä 2024.
- Sitovaa lainsäädäntöä, tavoitteita esimerkiksi direktiiviluontotyyppien tilan parantamiseen, maatalous- ja kaupunkiympäristöihin sekä metsiin.
- Jäsenmaat toimittavat komissiolle kansalliset ennallistamissuunnitelmat, jonka pohjalta asetusta toimeenpannaan.

SUOMEN LUONNON-SUOJELULIITTO

Mitä asetus vaatii

- Ennallistetaan 30 % ei hyvässä tilassa olevilla direktiiviluontotyypeillä vuoteen 2030 mennessä. 60 % vuoteen 2040 ja 90 % vuoteen 2050.
    - Joustoja esimerkiksi laaja-alaisten luontotyyppien osalta, suot Suomen tapauksessa.
- Lajien elinympäristöjä tulee ennallistaa.
- Tarvittaessa palautetaan elinympäristöjen pinta-aloja.
- Heikentämättömyysvelvoite.
- Kaupunkivihreä ja latvuspeittävyys.
- Vaellusesteiden poisto.
- Pölyttäjät, maatalousympäristöjen osalta kolme indokaattoria.
- Turvepeltojen vettämiseen prosenttitavoitteet.
- Metsien osalta seitsemän indikaattoria.

SUOMEN LUONNON-SUOJELULIITTO

Kansallinen ennallistamissuunnitelma

SUOMEN LUONNON-SUOJELULIITTO

Yleiskatsaus

- Asetus kertoo tavoitteen, jäsenmaa toimet joilla tavoitteisiin päästään.
- Poliittisesti asetetut reunaehdot ovat ohjanneet suunnitelmaa lähes alusta asti
    - Isoimpana suotuisien viite-alojen asettaminen vuoteen 1995, eli tavoitteet siitä kuinka paljon luontotyyppejä tulee palauttaa.
- Metsät iso kysymysmerkki tässä vaiheessa.
- Viite-alat, määritelmät ja heikentäminen.
- Suunnitelman vaikutusten arviointi ei ollut lausunnolla, ja kokonaisuuden arvioiminen esillä olleiden tietojen perusteella on vielä vaikeaa.
- Paljon pehmeitä ohjauskeinoja, selvityksiä, suunnitelmia yms.
- Rakennettu suomalaisen luontopolitiikan ja keinojen pohjalle

Luontotyyppiryhmä	Tavoite kokonaispinta-alaksi, km2	Tavoite pinta-alan palauttamiseksi, km2	Tavoite pinta-alan palauttamiseksi v. 2030 mennessä, km2	Tuntemattomassa tilassa oleva pinta-ala, km2	Heikentyneessä tilassa oleva pinta-ala, km2	Ennallistamisen tavoite (v. 2030 mennessä), km2	Ennallistamisen tavoite (v. 2050 mennessä), km2
Kosteikot*	49 056	179	54	4 931	23 552	3 307	8 610
Jokien, järvien sekä tulva- ja ranta-alueiden luontotyypit	34 493	2,7	0,8	5 653	4 463	3 527	3 626
Niityt ja muut laidunalueet	597	209	35	27,4	19,4	7,7	17,4
Metsät**							
Arojen, nummien ja pensaikkojen luontotyypit	5 594	0	0	0	1 220	0	1 098
Kallioiden ja dyynien luontotyypit	3 749	3,3	1	5	1 571	1 233	1 414
Yhteensä	93 489	394	91	10 616	30 825	8075	14 765

Metsät

- MMM esitti jo ennen lausuntokierrosta, että esimerkiksi boreaalisten luonnonmetsien, korpien ja harjumetsien määritelmiä Suomessa muutettaisiin.
- Käytännössä metsien ennallistaminen on usein tekemättä jättämistä ja suojelua.
- Boreaalisten luonnonmetsien (yht. 1,4 M ha) osalta iso kysymys on luontotyypin palauttamista vaativa pinta-ala (yht. 2,3 M ha). Jos käytämme vuotta 1995, palautettavaa on 300 000 hehtaaria.
- Indikaattorit: kuollut pystypuu, kuollut maapuu, eri-ikäisrakenteisten metsien osuus, metsien kytkeytyvyys, kotimaiset lajit valtapuustona sekä puulajien monimuotoisuus.

SUOMEN LUONNON-SUOJELULIITTO

Suot

- Suomessa on paljon (lähes 5 M ha) kuivatettua suota, joten erityisesti ennallistaminen on meillä soihin liittyvä keskustelu.
- Soiden osalta Suomi ei edes yritä päästä tavoitteeseen: luonnoksessa suunniteltiin, että laaja-alaisista suotyypeistä ennallistetaan 30% vuoteen 2050 mennessä.
- Samoin turvepeltojen osalta Suomi on määritellyt alueet tiukasti (40 cm turvekerros) ja ilmoittaa, ettei käytössä olevia turvepeltoja ennallisteta.
- Nyt on keskitytty lähinnä hehtaareihin, seuraavissa vaiheissa varmasti siihen mihin ennallistamistoimia kannattaa kohdistaa.

SUOMEN LUONNON-SUOJELULIITTO

Vedet, kaupungit, maatalous ja pölyttäjät

- Kaupunkien osalta tärkeää on olemassa olevan latvuspeiton ja kaupunkivihreän säilyttämien. Tavoitteet eivät tuo Suomeen paljon uutta.
- Vesien ja merien suhteen toimet nojaavat paljon vesien- ja merenhoidon toimenpideohjelmaan. Vesiluontotyyppien toimet sidoksissa myös esim. soiden ennallistamiseen.
- Virtavesin osalta asetetaan numeerinen tavoite, ei riittävästi tarkastella jokien luonnollisen kytkeytyneisyyden parantamista.
- Suunnitelmassa annetaan turhan hyvä kuva pölyttäjäkantojen tilanteesta Suomessa.
- Maataloustoimien riittävyyttä ja vaikuttavuutta on vaikea arvioida suunnitelmaluonnoksen perusteella. Tarkasteltavat indikaattorit ovat niittyperhosindeksi, monimuotoisuudelle tärkeät maisemapiirteet ja peltolintuindeksi.

Kansallinen ennallistamissuunnitelman toimenpiteet

SUOMEN LUONNON-SUOJELULIITTO

Oikean suuntaisia mutta riittämättömiä

- Suunnitelmassa oli hyviä asioita, mutta ei mitään kovin yllättävää.
- Isoin huoli on vaikuttavuudesta. Jos määritelmiä, viite-alaa ja heikentämättömyysvelvoitetta uudelleen tai huonosti tulkitsemalla saadaan ensin tavoitteet alhaalle, ja sitte niihin pääsemiseksi esitetään vielä tehottomia keinoja, jää lopputulema laihaksi.
- Numeeriset tavoitteet auttaisivat hahmottamaan kokonaisuutta ja esitettyjen keinojen vaikuttavuutta.

SUOMEN LUONNON-SUOJELULIITTO

Poimintoja luontotyyppitoimista

- Arvatusti METSO-,Helmi-, ja Ahti- ohjelmiin panostaminen. Lisäisiä tavoitteita Ahti- ja Helmi-ohjelmiin.
- Soiden tilan parantamisen kokonaissuunnitelma.
- Suunnitelma toimille lajien ja niiden elinympäristöjen suhteen.
- Vesien- ja merenhoidon suunnitelmien toimeenpanon tehostaminen.
- Valuma-aluelähtöisen suunnittelun toimeenpano.
- Rahkasammalen korjuun sääntelymekanismi.

SUOMEN LUONNON-SUOJELULIITTO

Poimintoja luontotyyppitoimista

- Lakien kehittäminen, metsälaki, metsätuholaki, vesilaki ja ls-laki mainittu.
- Luontotiedon lisääminen.
- Ennallistamistoimien seuranta.
- Monimuotoisuudelle haitallisten tukien tunnistaminen ja uudelleenkohdentaminen.

- Virtavesien osalta poistetaan 157 vaellusestettä.

SUOMEN LUONNON-SUOJELULIITTO

Kaupunkiluontotoimia

- Lisätään katu- ja liikenneympäristöjen ja koulujen ja päiväkotien puustoa.
- Kaupallisten, teollisuus- ja brownfield-alueiden viherryttäminen
- Informaatio-ohjaus, rahoituksen kehittäminen, “Kehitetään kuntien käyttämiä ohjauskeinoja kaupunkien viherryttämistä tukeviksi” ja “Kukin kunta voi valita, mitä ohjauskeinoja se pyrkii kehittämään.”

SUOMEN LUONNON-SUOJELULIITTO

Metsätoimia

- Suositusten päivittäminen.
- Metsänomistajien ja ammattilaisten osaamisen kehittäminen.
- Luontotiedon ja tietojärjestelmien kehittäminen.
- T&K -hankkeet.
- Tiekartta harvinaisten puulajien viljelyn edistämiseksi.
- Selvitys Metka:n muutostarpeista.
- Metsitystuki.

SUOMEN LUONNON-SUOJELULIITTO

Toimia maatalouselinympäristöjen ja pölyttäjien osalta

- Lisätään peltosirkun suojelutoimia, reuna-alueiden pinta-alaa, ympäristökesantoja, pienipiirteisyyttä, kotieläinten laidunalaa ja kosteikkoja.
- Toteutetaan kansallista pölyttäjästrategiaa.
- Tienvarsien niittokäytäntöjen kehittäminen.
- Edistetään turvemaiden kestäviä viljelykäytäntöjä.
- Edistetään käytöstä poistuneiden peltojen passiivista ennallistumista.

SUOMEN LUONNON-SUOJELULIITTO

Olisi voitu jättää pois

- Metsitys
  - Pahimmillaan kilpailee turvemaiden vettämisen kanssa, ei todennäköisesti merkittävästi paranna luonnon tilaa, mutta varsinkin turvemailla isot riskit sille että heikentää vesistöjen tilaa.

Mitä puuttui

- Metsät
- Vaikutusten arviointi
- Riittävät toimet valtion mailla

SUOMEN LUONNON-SUOJELULIITTO

Miten ja milloin tämä kaikki tulee näkymään luonnossa?

SUOMEN LUONNON-SUOJELULIITTO

Missä mennään nyt Suomessa

- Suomessa kansallista suunnitelmaa valmisteltiin kaksi vuotta teemaryhmissä.
- Parhaillaan poliittisessa prosessissa, kokonaisuudessa hiertää erityisesti metsäisten luontotyyppien määritelmät. Määräaika luonnoksen palauttamisesta komissiolle jo meni.
- Lainsäädäntöhanke kulkee vielä muun suunnitelman valmistelusta erillään.
- Suomi tullee myöhästymään reilusti luonnoksen jättämisestä, joten valmiiseen suunnitelmaan on vielä aikaa. Parhaassa tapauksessa valmiin suunnitelman toimeenpano alkaa vuoden 2027 loppupuolella.

SUOMEN LUONNON-SUOJELULIITTO

Suosikkeja kansallisesta suunnitelmasta

- Mahdolliset muutokset lainsäädännössä. Todennäköisesti lakiprosesseja aloitetaan vasta seuraavalla hallituskaudella kun suunnitelma on valmis, ja niissä kestää aikansa.
  - Heikentämättömyysvelvoite, vahvempi luontotyyppien suoja lainsäädännössä
- Lisäpanostukset ja korotetut tavoitteet jo olemassa oleviin ohjelmiin., kuten Helmi-ohjelmaan. Mahdollisesti näkyy luonnossa jahka seuraava hallitus saa budjettinsa tehtyä.
  - Tarve olisi jopa kymmenkertaistaa rahoitus ja tavoitteet Helmi-ohjelman osalta.
- Sääntely rahkasammalen keruuseen.

SUOMEN LUONNON-SUOJELULIITTO

Ihan hyviä toimia, joilta ei kuitenkaan välttämättä kannata odottaa liikaa

- Selvitetään, kehitetään, lisätään, edistetään. Ilman selkeää aikautaulutusta ja tulosten viemistä käytäntöön on iso riski, että toimet jäävät lopulta vaikutuksiltaan pieniksi.
- Informaatio-ohjaus erityisesti metsätalouden osalta.
- Suunnitelma soiden suojelusta ja ennallistamisesta, kun edellisiäkin suojeluesityksiä on yhä suojelematta. Samoin suunnitelma direktiivilajien tilanteen parantamiseksi.
- Haitallisten tukien tunnistaminen ja uudelleen suuntaaminen.

SUOMEN LUONNON-SUOJELULIITTO

Mitä tapahtuu seuraavaksi?

SUOMEN
LUONNON-
SUOJELULIITTO

Mitä voimme odottaa seuraavan vuoden aikana

- Puhetta ennallistamisesta ja asetuksesta puolesta ja vastaan.
  - Toivottavasti hyviä hallitusohjelmakirjauksia
  - Esim. https://www.ennallista.fi
  - Keskustelua ennallistamistoimien hinnasta ja rahoituksesta
- Luonnossa tuskin vielä paljon.
- Mahdollisesti lisää rahaa olemassa oleviin ohjelmiin?

SUOMEN LUONNON-SUOJELULIITTO

Mitä toivoisin että tapahtuu lähivuosina

- Luonnon tilan heikentäminen vaikeutuu erityisesti isommissa hankkeissa ja kompensointi yleistyy (pl. uusiutuvan energiahankkeet).
- Maanomistajille on aiempaa paremmin tarjolla suojelukorvauksia ja tukea ennallistamiseen. Luonnonsuojeluun ja luontotoimiin on enemmän rahoitusta tarjolla.
- Lainsäädäntö paranee, esimerkiksi metsä- ja vesilakia parannetaan erityisesti luonnon tilan heikentämisen osalta.
- Luontoasioiden aiempaa parempi läpileikkaavuus?
- Tieto ennallistamisesta ja ennallistamistoimista lisääntyy.

SUOMEN LUONNON-SUOJELULIITTO

Kiitos

SUOMEN
LUONNON-
SUOJELULIITTO

Linkkejä

- Luontodirektiivin luontotyypit Suomessa : Luontodirektiivin mukainen suojelutasoarviointi 2019–2024 ja ennallistamisasetuksen luontotyyppejä koskevat tavoitteet, https://helda.helsinki.fi/items/ecf27ff5-4631-43b3-99bd-e2b100f6af63
- SLL:n lausunto ennallistamissuunnitelman luonnoksen virkaversion tiivistelmästä,
- https://www.sll.fi/ajankohtaista/luonnonsuojeluliiton-lausunto-suomen-ennallistamissuunnitelmaluonnoksesta-ymparistoministeriolle-seka-maa-ja-metsatalousministeriolle/
- YM:n ennallistamissivut, https://ym.fi/ennallistamisasetus
- Suunnitelman laadinnan hankeikkuna, https://valtioneuvosto.fi/hanke?tunnus=YM055:00/2024
    - Dian 6 kuvaaja kansallisen suunnitelman luonnoksesta

SUOMEN LUONNON-SUOJELULIITTO